

Διάρκεια προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας του δημιουργού

και «κοινό κτήμα»

Στο δίκαιο της πνευματικής ιδιοκτησίας ο όρος **κοινό κτήμα (public domain, domaine public)** περιλαμβάνει το σύνολο των έργων η ελεύθερη χρήση των οποίων δεν περιορίζεται από το νόμο ή της οποίας οι νομικοί περιορισμοί έχουν λήξει..

Αυτό μπορεί να σημαίνει :

- Μια γνώση στην οποία δεν αναγνωρίστηκε ή δε νοείται ποτέ κάποιο μονοπώλιο, όπως πχ μια μαθηματική φόρμουλα ή Αγγλική γλώσσα
- Ένα έργο διανοίας που δεν καλύπτεται από δικαιώματα δημιουργού όπως πχ μια ομιλία βουλευτή στο Κοινοβούλιο.
- Ένα έργο τέχνης ή διανοίας που έπαυσε να προστατεύεται λόγω παρόδου της περιόδου προστασίας (χαρακτηριστικό παράδειγμα τα έργα του Σαίξπηρ και του Μπετόβεν).
- Ένα δίπλωμα ευρεσιτεχνίας έληξε και η προστατευόμενη τεχνογνωσία μπορεί πλέον να χρησιμοποιηθεί από όλους (χαρακτηριστικό παράδειγμα τα «γενόσημα» φάρμακα).
- Ο δημιουργός παραιτείται από το δικαίωμά του στην πνευματική ιδιοκτησία.

Γενικά, κοινό κτήμα μπορεί να είναι ιδέες, πληροφορίες και έργα τα οποία διατίθενται δημόσια. Στα πλαίσια της νομοθεσίας (η οποία περιλαμβάνει την πνευματική ιδιοκτησία τις ευρεσιτεχνίες και τα εμπορικά σήματα), το κοινό κτήμα αφορά σε έργα, ιδέες και πληροφορίες, τα οποία είναι άυλα και εγγενώς δεν υπόκεινται σε ιδιοκτησία ή/και είναι διαθέσιμα για χρήση από τον καθένα χωρίς περιορισμό.

Ο όρος προέρχεται από το αγγλοσαξωνικό δίκαιο και έχει εισέλθει στο δίκαιο των κρατών της ηπειρωτικής Ευρώπης τις τελευταίες δεκαετίες.

Ιστορικά Στοιχεία

Ο όρος «κοινό κτήμα» αρχίζει να εμφανίζεται στο δεύτερο μισό του 17^{ου} αιώνα, αν και ως γενική έννοια το βρίσκουμε στο Ρωμαϊκό Δίκαιο ως ειδικότερη μορφή στο σύστημα των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας.

Η έλλειψη νομοθετικής πρόβλεψης δεν σήμαινε ωστόσο και πλήρη έλλειψη μηχανισμών προστασίας. Στην Γαλλία της Αναγέννησης οι συντεχνίες των τυπογράφων είχαν θεσπίσει σχετικά ενιαίους κανόνες για την προστασία της πατρότητας των έργων τους. Κάποιοι μάλιστα γνωστοί εκδότες κατόρθωναν να αποκτήσουν με άδεια του βασιλιά ειδικά προνόμια που αντιστοιχούσαν με μονοπώλιο στην έκδοση και διάθεση ενός έργου, είτε αυτό ήταν παλαιό είτε σύγχρονό τους.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο η έννοια του «κοινού κτήματος» εμφανίζεται με νόμο που θέσπισε η Βασίλισσα Άννα το 1710. Ο νόμος αυτός θεσπίζει ένα είδος copyright αναγνωρίζοντας στον δημιουργό μια περίοδο αποκλειστικής προστασίας του έργου η οποία διαρκεί 14 χρόνια και μπορεί να παραταθεί μια φορά. Η μέγιστη δηλαδή διάρκεια προστασίας ήταν 28 χρόνια

Η σταθερή διεκδίκηση των συντεχνιών των τυπογράφων όμως ήταν η διαρκής προστασία. Η έκδοση και εμπορία εκκλησιαστικών, αρχαίων ελληνικών αλλά και σαιξπηρικών έργων ήταν πηγή σημαντικού εισοδήματος και η μετακίνηση των έργων αυτών στην κατηγορία του «κοινού κτήματος» θα τους αποστερούσε τα εισοδήματά

αυτά. Οι υπερασπιστές της άποψης αυτής επικαλούντο το Common Law Copyright, σύμφωνα με το οποίο η νομική αντιμετώπιση της πνευματικής ιδιοκτησίας έπρεπε να είναι ανάλογη με εκείνη της ιδιοκτησίας, δηλαδή διαρκής προστασία και δυνατότητα του ιδιοκτήτη να την μεταβιβάζει. Μια σειρά αποφάσεων των αγγλικών δικαστηρίων όμως καθιέρωσαν τελικά τον χρονικό περιορισμό της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας. « Η γνώση και οι επιστήμες δεν μπορούν να φυλακισθούν σε έναν ιστό αράχνης », έγραψε ο δικαστής Λόρδος Camden στην ιστορική απόφαση Donaldson κατά Beckett (1774) . Την επόμενη χρονιά όμως (1775) ένας νέος νόμος (Copyright Act) αναγνώρισε σε ορισμένα αγγλικά και σκωτσέζικα Πανεπιστήμια διαρκή αποκλειστικά δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας σε κάποιες εκδόσεις τους. Η « Βίβλος του Βασιλέως Ιακώβου» παραδείγματος χάριν δεν μπορεί να τυπωθεί και κυκλοφορήσει παρά μόνον από τα Πανεπιστήμια Cambridge και Oxford. Ο νόμος αυτός καταργήθηκε το 1988, αλλά η προστασία θα πάψει το 2039 !

Προϋποθέσεις

Οι προϋποθέσεις χαρακτηρισμού ενός προστατευόμενου έργου πνευματικής ιδιοκτησίας σε «κοινό κτήμα» ποικίλλουν από χώρα σε χώρα.

Πάροδος της Περιόδου Προστασίας

Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία (Άρθρα 29- 31 του Ν.2121/1993) η οποία ακολουθεί την σχετική Κοινοτική Οδηγία της 29/10/1993, η πνευματική ιδιοκτησία διαρκεί όσο η ζωή του δημιουργού και εβδομήντα (70) χρόνια μετά το θάνατό του, που υπολογίζονται από την 1η Ιανουαρίου του έτους το οποίο έπεται του θανάτου του δημιουργού. Μετά τη λήξη της προστασίας της πνευματικής ιδιοκτησίας, το Δημόσιο, εκπροσωπούμενο από τον Υπουργό Πολιτισμού, μπορεί να ασκεί κάποιες από τις εξουσίες που απορρέουν από το ηθικό δικαίωμα του δημιουργού στο έργο του. Ειδικότερα αυτές που περιγράφονται στο άρθρο 4 παρ. 1 περ. β' και γ' δηλαδή (1) την εξουσία αναγνώρισης της πατρότητας του δημιουργού πάνω στο έργο και ειδικότερα την εξουσία να απαιτεί, στο μέτρο του δυνατού, τη μνεία του ονόματός του στα αντίτυπα του έργου του και σε κάθε δημόσια χρήση του έργου του ή, αντίθετα, να κρατάει την ανωνυμία του ή να χρησιμοποιεί ψευδώνυμο και (2) την εξουσία απαγόρευσης κάθε παραμόρφωσης, περικοπής ή άλλης τροποποίησης του έργου καθώς και κάθε προσβολής του δημιουργού οφειλομένης στις συνθήκες παρουσίασης του έργου στο κοινό.

Στην περίπτωση έργων συνεργασίας και μουσικών συνθέσεων με στίχους, εφόσον αμφότερες οι συνεισφορές του συνθέτη και του στιχουργού έχουν δημιουργηθεί ειδικά για τη συγκεκριμένη μουσική σύνθεση με στίχους, η πνευματική ιδιοκτησία διαρκεί όσο η ζωή του τελευταίου επιζώντος δημιουργού και εβδομήντα (70) έτη μετά το θάνατό του, που υπολογίζονται από την 1η Ιανουαρίου του έτους το οποίο έπεται του θανάτου του τελευταίου επιζώντος δημιουργού. (άρθρο 1 παρ. 1 της Οδηγίας 2011/77/ΕΕ)

Για τα ανώνυμα ή ψευδώνυμα έργα η πνευματική ιδιοκτησία διαρκεί εβδομήντα (70) χρόνια από την 1η Ιανουαρίου του έτους που έπεται εκείνου κατά το οποίο το έργο κατέστη νομίμως προσιτό στο κοινό, εκτός εάν, πριν από την πάροδο αυτής της χρονικής περιόδου, ο δημιουργός αποκαλύψει την ταυτότητά του ή το υιοθετηθέν από το δημιουργό ψευδώνυμο δεν αφήνει καμία αμφιβολία για την ταυτότητά του, οπότε εφαρμόζονται οι γενικοί κανόνες.

Όταν ένα έργο δημοσιεύεται σε τόμους, τμήματα, τεύχη, αριθμούς ή επεισόδια και η διάρκεια προστασίας αρχίζει από τη στιγμή που το έργο κατέστη νομίμως προσιτό στο κοινό, η διάρκεια προστασίας υπολογίζεται για κάθε μέρος χωριστά.

Η διάρκεια προστασίας ενός οπτικοακουστικού έργου λήγει εβδομήντα (70) έτη μετά το θάνατο του τελευταίου επιζώντος μεταξύ των ακολούθων προσώπων: του κύριου σκηνοθέτη, του σεναριογράφου, του συγγραφέα διαλόγων και του συνθέτη μουσικής που γράφτηκε ειδικά για να χρησιμοποιηθεί στο οπτικοακουστικό έργο.

Σύμφωνα με την Κοινοτική Οδηγία η ερμηνεία ενός μουσικού έργου χαρακτηρίζεται ως κοινό κτήμα μετά από 50 χρόνια. Με βάση τον κανόνα αυτό μεγάλος αριθμός ηχογραφήσεων κλασσικής μουσικής χαρακτηρίζεται κάθε χρόνο ως κοινό κτήμα και απελευθερώνονται πλήρως από τα δικαιώματα των δημιουργών (που έχουν αποβιώσει προ 70 ετών) και από τα συγγενικά δικαιώματα (ηχογραφήθηκαν και κυκλοφόρησαν προ 50 και περισσότερων ετών) . Οι ηχογραφήσεις αυτές μπορούν επομένως να αντιγραφούν, να διανεμηθούν ακόμα και να «ανέβουν» στο διαδίκτυο χωρίς περιορισμούς.

Ο χαρακτηρισμός ενός έργου ως κοινού κτήματος δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν πλέον περιορισμοί .Ένα πρόσωπο που εικονίζεται σε μια φωτογραφία παραδείγματος χάριν διατηρεί το δικαίωμα στην εικόνα του, ακόμα και αν η φωτογραφία ως έργο τέχνης έχει χαρακτηριστεί κοινό κτήμα.

Σε κάποιες χώρες, όπως οι ΗΠΑ, όπου δεν εφαρμόζεται το δίκαιο του δημιουργού, αλλά εκείνο του copyright, ο δημιουργός μπορεί να παραιτηθεί των δικαιωμάτων του και το έργο να χαρακτηριστεί αμέσως ως κοινό κτήμα.

Λήξη Διπλώματος Ευρεσιτεχνίας

Το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας χορηγεί στον κάτοχό του το αποκλειστικό δικαίωμα να χρησιμοποιεί και να εκμεταλλεύεται την περιγραφόμενη σε αυτό εφεύρεση για 20 χρόνια. Σε αντίθεση με την πνευματική ιδιοκτησία, το δίπλωμα ευρεσιτεχνίας δεν προστατεύει μόνο την υλική αποτύπωση της ιδέας αλλά και την ίδια την ιδέα.

Παραίτηση Δημιουργού

Διαφορετικά αντιμετωπίζεται η περίπτωση των έργων των οποίων ο δημιουργός έχει παραιτηθεί άνευ όρων από κάθε δικαίωμά του. Στα περισσότερα δίκαια της ηπειρωτικής Ευρώπης παραμένει το ηθικό του δικαίωμα αναπαλλοτρίωτο, με αποτέλεσμα να μπορεί ακόμη να επιβάλλει περιορισμούς (σε εξαιρετικές περιπτώσεις) στη χρήση του έργου, ενώ στο αγγλοαμερικανικό δίκαιο θεωρείται ότι το έργο έχει καταστεί κοινό κτήμα.

Link:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%8C_%CE%BA%CF%84%CE%AE%CE%BC%CE%B1

Πηγές

Λάμπρος Κοτσίρης “Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας”

Νόμος 2121/1993

Στοιχεία από https://en.wikipedia.org/wiki/Public_domain και

[https://fr.wikipedia.org/wiki/Domaine_public_\(propri%C3%A9t%C3%A9_intellectue](https://fr.wikipedia.org/wiki/Domaine_public_(propri%C3%A9t%C3%A9_intellectuelle))
[lle\)](https://fr.wikipedia.org/wiki/Domaine_public_(propri%C3%A9t%C3%A9_intellectuelle))

Επίσης έκρινα πως το κομμάτι “Παράγωγα Έργα” από το υπάρχον λήμμα της ελληνικής wikipedia ανέφερε πράγματα που ήταν επάρκη και σκόπιμο να τα διατηρήσω